

KERK-NIEUWS

Prof. dr. van Gennep heeft een zeer "bewuste" stap gezet. Hij schreef: Ik geloof niet in de lichamelijke opstanding en evenmin in wonderen...

Verder schreef hij: Ik heb me lang verscholen achter het mysterie van de paasmorgen (hij was al gesignaleerd onder de vallende wachters).

Om vier redenen heb ik me niet geuit: vrees

voor de hete adem van de orthodoxie, angst om voor jezelf de knoop door te hakken, de wens om pastoraal te zijn en geneenteleden in hun geloof niet te schokken en het gevaar dat het ongeloof in de lichamelijke opstanding onze solidariteit met al die armen, voor wie het uitzicht op het koninkrijk van God hun enige perspectief is.....

Zoiets is ernstig en belachelijk tegelijk.

Ernstig omdat hooggeleerde heer banger blijkt te zijn voor de hete adem van de orthodoxie, dan van de krijg die het Levende Lam voert met het zwaard Zijnsmonds.

Ernstig ook omdat genoemde professor niet solidair is met de armen.

Hij giet z'n wijsheden, zo groot als z'n neus lang is, uit over zijn tijdgenoten vanuit zijn comfortabel leventje als hervormd hoogleraar in de theologie.

Ernstig ook omdat één van onze grote lijdensaan de kerk in deze eeuw, broeder van der Graaf, nog meer te lijden heeft gekregen.

Deze broeder, die zich heeft voorgenomen desnoods als laatste muis op het zinkende kerkschip te zullen standhouden, krijgt het steeds zwaarder. Hij mag wel dagelijks uitroepen: Ik word mager... ik word mager...

Belachelijk... vanwege de onvoorstelbare pretenties die onze prof. sieren.

Hij heeft z'n stellingen zo goed onderbouwd met zichzelf, dat hij blijkbaar van mening is dat van Gennep en God synoniem zijn.

Niet gehinderd door enige eerbied en schroom voor het Woord, spreekt hij oude leugens als nieuwe waarheid na.

Een medebroeder placht wel eens te zeggen: Jij steekt er de zot mee.

Omdat deze prof. zo dwaas onze opgestane

Heere heeft geloochend, had ik vrijmoedigheid om er ook even de zot mee te steken. De Heere mocht doen ontwaken uit de strik des duivels.

P.S.

Dankzij van Gennep werd m'n geloof in de wonderen versterkt!

Het wonder, dat God ons verdraagt!

Het wonder, dat Hij pseudo-gelovigen en orthodoxe christenen nog niet heeft weggeblazen!

Ds.D.Chr.Overduin

Publicatiedatum: 1 juni 1989

Tuchtprocedure tegen prof. Van Gennep gestart

WERKENDAM De classis Heusden heeft besloten in een brief vragen te stellen aan het moderamen van de Hervormde Kerk over de omstreden uitlatingen van prof. dr. O. F. van Gennep. onze kerknieuwsredactie

In navolging van de anglicaanse bisschop David Jenkins van Durham zei Van Gennep kort geleden dat hij niet in de lichamelijke opstanding van Christus gelooft. Veel theologen binnen de Hervormde Kerk zouden het met hem eens zijn maar durven niet voor hun mening uit te komen uit angst voor de „hete adem van de orthodoxie“.

Ds. P. J. Droogers, de scriba van de classis Heusden, deelde mee dat het moderamen gevraagd zal worden in hoeverre de uitlatingen van deze kerkelijk hoogleraar passen binnen artikel X (over het belijden) van de kerkorde.

Ook wil men weten of deze uitlatingen gezien moeten worden als uitlatingen van een door de kerk benoemde kerkelijk hoogleraar. Ook in andere classes, zo bleek, zal gereageerd worden op de uitlatingen van prof. Van Gennep

Publicatiedatum: 11 april 1990

Nee zeggen tegen Vleselijke' opstanding is een concessie doen aan secularisatie

Prof. dr. F. O. van Gennep zocht naar een „verklaarbaar evangelie“

LEIDEN - De ontkenning van de lichamelijke opstanding van de Heere Jezus is een concessie aan de secularisatie. Het lege graf op de paasmorgen laat zich niet verstaan met een eigentijdse uitleg van de Bijbel. Dat wordt duidelijk bij het lezen

van de publikatie "Waarlijk opgestaan". De uitgave bevat bijdragen van de thans overleden hoogleraar dr. F. O van Gennep, dr. R. Zuurmond en vier Leidse theologen.

. G. H. van Ginkel

, De prediking dat Jezus lichamelijk is opgestaan, was volgens Van Gennep „onjuist, onoverdraagbaar en aanvechtbaar". In zijn visie moest de belemmering van het 'hoe' van de opstanding voor het 'dat' van het geloven worden weggenomen. Van Gennep geloofde niet in de lichamelijke opstanding en evenmin in wonderen. Wel beleed hij „het beslissende van Gods initiatief" en „de continuïteit van de persoon bij God". Met zijn theorie wilde Van Gennep zich behoeden voor materialisering en vergeestelijking van de Schrift. De opstandingservaring van de discipelen, van Paulus en van de vijfhonderd broeders (1 Kor. 15:6) werd bij hem tot een „overrompelende ervaring van Christus' mystieke aanwezigheid". Deze bereidheid om het geseclariseerde levensgevoel tot op de bodem te doordenken, leidde hem echter tot het opofferen van een deel van de geloofsschat van de kerk der eeuwen. Zondag 18 uit de Heidelbergse Catechismus („dat wij ons vlees in de hemel tot een zeker pand hebben") werd een gepasseerd station.

Auschwitz

De thans overleden kerkelijke hoogleraar streek met zijn uitspraken, gedaan in een polemiek met barthianen, echter ook gereformeerde-bonders tegen de haren in. Earths prediking van het gans-andere van God en het beroep van hervormd-gereformeerden op de gereformeerde traditie, zouden het Evangelie incommunicabel maken. Het geloof in Gods daadwerkelijk ingrijpen in de geschiedenis en in de wetten der natuur was volgens Van Gennep uit de tijd.

„In de Bijbel is nergens sprake van een miraculeus ingrijpen, terwijl God het op het cruciale moment in Auschwitz en Cambodja laat afweten. Juist het wondergeloof maakt Gods zwijgen bij de grote rampen der wereldgeschiedenis onverklaarbaar en ondraaglijk. Als de zaken zo staan, zou. ons geloof sterven aan dat goddelijke onrecht", zo schreef hij.

„Klare wijn"

Van Gennep verbrak het zwijgen omdat hij de vrijheid van het belijden in het geding achtte. Nog tijdens zijn leven sprak hij tegenover ons zijn vreugde uit over de voorliggende publikatie. Met name het mede opgenomen betoog van dr. Zuurmond zou „klare wijn" schenken over de opstanding; een waardeoordeel waarmee Van Gennep indirect verwees naar het gelijknamige rapport -"Klare Wijn"- van de hervormde synode over het Schriftgezag.

Opmerkelijk genoeg valt dit rapport, dat in 1967 verscheen, de historisch-kritische methode eerder af dan bij. „Dit geloof, dit appel, deze roep tot vrijheid, tot het leven uit genade, ziet men als de verkondiging, die de moderne mens in zijn existentie, zijn werkelijke bestaan, zou vermogen te treffen. Het wil ons echter voorkomen, dat helaas deze theologische stroming zijn doel voorbij schiet, terwijl de kerkelijke gemeenten in onrust geraken op een wijze die toch niet heilzaam kan heten", zo besloot de synode destijds.

Loyaal

Nu relativeerde Van Gennep zijn eigen uitspraken. Hij sprak van „de niet te vermijden primitiviteit van zijn menselijke begrippen" (18) en accepteerde de uitnodiging tot een diepgaand gesprek met die collegapredikanten die zijn visie kritiseerden. In die zin was zijn houding loyaal.

Dat zijn uitspraken om een fundamentele en bijbelse doordenking vragen, staat buiten kijf. De wacht bij de Schrift blijft geboden. Van Gennep en de zijnen wisten het wonder, zetten Gods almacht tussen haken, en lopen ook tegen Zijn vrijmacht te hoop. In die zin dekt de titel "Waarlijk opgestaan!" de waarheid achter deze publikatie niet.

Opmerkingen zoals „Barthianen en bonders huldigen als het ware het principe om zich op het punt van het geloofsleven zo absurd mogelijk uit te spreken" (Van Gennep), „De simplistische oplossingen van

fundamentalisten en biblicisten zijn meestal heel slechte theologie" (Zuurmond) en „Een onjuist evenwicht tussen de literair-historische en de traditionele uitlegmethoden leidt tot schizofrenie bij de studenten" (Berkhof), getuigen van een gebrek aan invoelingsvermogen

.....

Prof. dr. F.O. van Gennep over Karl Barth bij zijn 100e geboortedag

1. Het uitgangspunt van Barth's theologisch denken is verbluffend eenvoudig: het getuigt steeds op elke bladzijde van een diep geloof in God als grondslag van zijn theologie.
2. Barth wil ons steeds weer zeggen dat wij mensen moeten ophouden allerlei dingen over God te beweren alsof we daar ooit vanuit onze menselijkheid toe in staat zouden zijn! Dat is de oer-
vergissing – zacht woord voor onze miskennis tegenover God! – waardoor we van meet af aan en voortdurend onze verhouding tot God fundamenteel verstoren.
3. Het komt er in ons leven nl. op aan dat God juist iets tot ons zegt en wat wij proberen daaraan gehoorzaam te zijn.
4. Onze kennis van God is niet een beschouwing van ons uit over God waarbij wij onvermijdelijk aan God toch bepaalde menselijke eigenschappen toeschrijven: wij kunnen God alleen kennen zoals Hij zich aan ons openbaart.
5. Barth draaide daarmee heel de gebruikelijke theologie op zijn kop omdat men zowel in vrijzinnige als orthodoxe kringen gewend was geraakt de mens met zijn zelfstandig denkvermogen en zijn eigen religieuze ervaringen in het centrum te plaatsen (zoals in onze tijd even hard gebeurt! –K).
6. Barth maakte daarentegen voluit ernst met het werkelijke Oer-begin van alle gebeuren in de wereld, namelijk met Gods Openbaring van zichzelf in onze werkelijkheid: aan die Openbaring als daad van God zelf kunnen wij mensen pas God leren kennen: we dachten misschien dat we wel wisten wie of wat God is, wat zijn schepping, erbarmen, zijn oordeel of zijn koninkrijk inhoudt, maar dat moet ons eerst weer volkomen nieuw van God uit worden gezegd.
7. Kortom: Barth in zijn theologie volgen betekent een omwenteling in ons huidig denken:
 - a. je gaat ontdekken dat in de grond der zaak onze religie “ongeloof” moet worden genoemd: onze religie is een “gevoel voor het goddelijke” zoals dat zijn aanknopingspunt heeft in de psychologische en sociale grondgestalten van het menselijk leven
 - b. in het geloof verlaten we nu juist louter menselijke gegevens die zich nl. voortdurend in onze levenspraktijk dreigen te verzelfstandigen als een soort ons gedrag bepalende “godheden”
 - c. het geloof opent ons oog voor wat God ons vanuit Zijn geheel andere werkelijkheid schenkt met de door Hem beoogde doelstellingen en mogelijkheden in ons mensenbestaan, zoals die ons in het Woord Gods – ons in Oud en Nieuw Testament bekendgemaakt – als Zijn door ons mensen te volgen Wil voor heden en toekomst is geopenbaard
 - d. het geloof in dit Woord Gods betreft niet alleen ons persoonlijke leven, maar ook ons sociale en politieke bestel omdat de genoemde verzelfstandiging van “godheden” zich in het bijzonder op die gebieden manifesteert (Barth bestreed daarom het nationaal-socialisme, communisme, kapitalisme, ver-christelijking van de politiek, atoombewapening e.d.: wegens zijn verzet tegen het nazi-dom van Hitler werd hij als hoogleraar in Duitsland over de grens gezet).

8. Ook op het gebied van de exegese en het verstaan van de Boodschap in Oud en Nieuw Testament bracht Barth een omwenteling teweeg: niet langer stond op dit gebied de mens met zijn geleerdheid (de historiciteit van de bijbelboeken) centraal, maar de Schrift zelf als instrument van Gods zelfopenbaring, in het bijzonder in Jezus Christus: hij ontwikkelde de leer van de drie gestalten van het Woord Gods, waarbij hij Jezus Christus zag als de eerste, de Bijbel als de tweede en de prediking als de derde gestalte van het Woord (daarmee maakte hij de gezaghebbende samenhang tussen Christus en het getuigenis aangaande Hem van kerk en prediking duidelijk).
9. Voor Barth en zijn volgelingen was de Bijbelse Boodschap het ware getuigenis aangaande Jezus Christus als één van de zijswijze van de Drieënige God: de Bijbel is zelf prediking en getuigenis van die in Jezus Christus geopenbaarde Drieënigheid.
10. Doordat Barth de Bijbel in zijn geheel als prediking van Gods Openbaring in Jezus Christus zag, werd een einde gemaakt aan de heilloze scheiding tussen het Oude en het Nieuwe Testament waarbij het Oude Testament er altijd bekaaid van af kwam: de beide Testamenten staan in gelijke spanning tot Gods openbaring in Jezus Christus: zij hebben Christus niet, maar zij betuigen, prediken Hem: het Oude Testament doet dat in de tijd van de verwachting, het Nieuwe in de tijd van de herinnering.
11. Daarmee is ook een einde gemaakt aan een fatale visie ten aanzien van Israël, de opkomst van een christelijk antisemitisme: niet meer de voorstelling dat in het Oude Testament God de God der wrake is en de Wet als een alle leven verziende macht werd gezien, niet meer de schijn-tegenstelling als zou Israël een God verloochenende nationale grootheid zijn, maar de Kerk als de universele vertegenwoordiger van de God van het Nieuwe Testament: door Barth's visie op de eenheid van de Heilige Schrift kreeg men weer oog er voor dat zowel het Oude als het Nieuwe Testament deel heeft aan belofte en vervulling, Wet en Evangelie, oordeel en vergeving.
12. Was in vroegere tijd de christelijke Kerk in een zeer triomfalisme een zelfgenoegzame grootheid geworden die zich als koninkrijk Gods op aarde kon presenteren ("het ware Israël"), door Barth's nieuwe visie op de eenheid van Oud en Nieuw Testament, ontstond een verregaande kritiek op de Kerk als instituut: in het denken van Barth werd de Kerk middel, in plaats van doel: het Oude Testament is geen afgedane zaak, ook wij in de gemeente leven met het schrijnende "nog niet" van Israël dat in de psalmen doorklinkt ook wij kijken uit naar Gods Koninkrijk, wij hebben Jezus Christus niet in ons bezit, er is solidariteit tussen Israël en de gemeente van Jezus Christus in de verwachting!

Noot

Het bovenstaande is een excerpt van een uitvoeriger artikel dat wijlen Prof. Van Gennep (rector van Hydepark" en hoogleraar in Leiden) ter gelegenheid van de honderdste geboortedag van Karl Barth (geb. 10 mei 1886) in HN 14 juni 1986, schreef.

De Heer is waarlijk opgestaan - de betekenis van het lege graf

Dr. H. Klink, Ecclesia nr. 7, maart 2002

Op donderdag 14 maart 2002 promoveerde in Utrecht dr. Harmen Jansen op een proefschrift getiteld: *Door Simon gezien*.

Aanleiding tot het schrijven van zijn proefschrift is de commotie die in 1989 ontstond, toen de toenmalige theoloog F.O. van Gennep de geruchtmakende uitspraak deed dat de prediking van de lichamelijke opstanding van Jezus 'onjuist, onoverdraagbaar en aanvechtbaar' is. Wel beled hij te geloven in 'het beslissende van Gods initiatief' en de 'continuïteit van de persoon bij God'.

De opmerkingen van Van Gennep leidden tot veel opschudding in de Nederlandse Hervormde Kerk. Hierdoor is dr. Jansen op het spoor gebracht van zijn onderzoek: "Toen Van Gennep zei dat er geen lichamelijke opstanding was, schrok ik daar niet van. Ik dacht toen: Maar dat wisten we toch al." Welnu, dit proefschrift is vanuit deze vanzelfsprekendheid geschreven. Dat Jezus niet *lichamelijk* is opgestaan, staat voor dr. Jansen vast. Hij wil zich in zijn proefschrift alleen kwijten van de taak om als theoloog uit te leggen in welk opzicht er toch sprake is van een - weliswaar niet-lichamelijke - 'opstanding' van Christus en welke betekenis deze heeft voor de gemeente en de wereld.

Ik wil niet al te uitvoerig ingaan op dit proefschrift, maar als predikant van de Nederlandse Hervormde Kerk wil ik wel kwijt dat ik het ongehoord acht, dat er in onze kerk predikanten zijn, die vrijuit deze visie mogen verkondigen!

Om het ergerniswekkende en eigenlijk onwetenschappelijke, zelfs achterhaalde van het standpunt van dr. Jansen in het licht te stellen, kan ik niet beter doen dan verwijzen naar een artikel van de internationaal gerenommeerde theoloog Prof. dr. Martin Hengel uit Tübingen en naar een geschrift van zijn collega ter plaatse prof. dr. Peter Stuhlmacher. Het artikel van Hengel is de weergave van een redevoering die hij hield tijdens het vierde symposium dat vanwege de universiteiten van Durham en Tübingen in september 1999 gehouden werd. Deze werd in 2001 opgenomen in de bundel *Auferstehung - Resurrection*, onder de titel: *Das Begräbnis Jesu bei Paulus*. Het geschrift van Stuhlmacher kwam uit in 1998 en is getiteld: *Was geschah auf Golgotha?*

Wat gebeurde op Golgotha? - een bezoek aan Jeruzalem

Om met het laatste boek te beginnen: Stuhlmacher schreef dit boekje na het verschijnen van een studie van dr. Gerd Lüdemann over de opstanding van Jezus. Deze studie werd uitvoerig besproken in het Duitse weekblad *Der Spiegel*. Ook Lüdemann betoogt dat het een uitgemaakte zaak is dat wij niet meer kunnen geloven in de lichamelijke opstanding van Christus. Hij is de Duitse evenknie van prof. Van Gennep.

Het bewuste artikel maakte veel los. Het kreeg bijval, maar het wekte ook verontwaardiging. Onder andere bij Peter Stuhlmacher. De vanzelfsprekende toon die Lüdemann aansloeg, moet getuige het boekje van Stuhlmacher, deze laatste zeer gestoord hebben. Het moet hem ook geraakt hebben dat via *Der Spiegel* de gewone man wijs gemaakt werd dat het christelijk geloof zoals dat de eeuwen door gepredikt is, achterhaald is. Uit die verontwaardiging is een boekje geboren dat bestemd is voor de niet-theologisch geschoolde Duitser, waarin Stuhlmacher op tamelijk eenvoudige wijze aangeeft waarom hij als doctor in de theologie zondermeer geloof hecht aan het getuigenis van de Schrift, dat ons voorhoudt: de Heer is waarlijk opgestaan.

Stuhlmacher vertelt in zijn woord vooraf, dat hij er de gewoonte op na houdt om met predikanten en studenten in de theologie zo nu en dan Jeruzalem te bezoeken. Hij doet dit omdat de ervaring hem geleerd heeft dat predikanten en studenten door dit bezoek onder de indruk komen van de feitelijk juiste voorlichting die de evangelisten geven over het gebeuren rondom Jezus' gevangenneming, veroordeling, dood en...opstanding! Hij vertelt dat archeologische vondsten van de afgelopen decennia het ons mogelijk maken om precies de weg te traceren die Jezus gegaan is vanaf het verraad in Gethsemané tot aan de kruisiging op Golgotha, ja tot aan de graflegging in het graf van Jozef van Arimathea. Ik citeer: "Alle deelnemers waren zeer onder de indruk van het feit dat de plaatsen waar Jezus tijdens zijn laatste verblijf in de heilige stad was, ook vandaag nog te bezoeken

zijn. Het is zo dat recente opgravingen bij de plaats van het tempelcomplex en in de bovenstad van Jeruzalem ons onverwachte vondsten opleveren, zoals de ontdekking van het graf met de doodskist met beenderen van de hogepriester Kajafas, de grafkerk, en de resten van de antieke stadsmuur. Deze maken het ons mogelijk om de plaatsen en wegen na te gaan, die Jezus vanaf Palmzondag tot aan Goede Vrijdag gegaan is.“ Stuhlmacher neemt ons in zijn boek als het ware mee van Bethanië, via de trappen door de Dubbele Poort naar de Koninklijke Zuilengangen op het tempelcomplex. Vandaar ging Jezus naar de opperzaal op de huidige berg Sion, om vervolgens de nacht door te brengen in de tuin Gethsemané. Daar vond de gevangenneming plaats. Via het paleis van Kajafas en het paleis van Pilatus (van beide paleizen zijn de fundamenteën opgegraven) ging het door de Tuinpoort naar de rotsheuvel Golgotha, “die onmiddellijk voor de stad lag.“ Stuhlmacher vervolgt: “Daar vond de terechtstelling plaats.“ “Na Jezus’ onverwacht snelle dood heeft Jozef van Arimathea gevraagd om zijn lichaam en dat in zijn eigen rotsgraf bijgezet, dat op een steenworp afstand van Golgotha lag. Die grafkerk in Jeruzalem omvat vandaag de dag dit rotsgraf en de Golgotharots.“

Stuhlmacher verbindt aan zijn bevindingen deze conclusie: “Wie de berichten van de vier evangelisten over Jezus’ lijden en graflegging leest, kan ze in Jeruzalem letterlijk na-gaan en de ontdekking doen, die ook voor het thema van de opstanding van groot belang is: in de bijbelse berichten over Jezus’ lijden hebben we het niet te doen met late christelijke ficties, maar om *overleveringen*, die tot aan de opgave van plaatsen toe treffend juist zijn.

Onder deze omstandigheden mogen of moeten wij ervan uitgaan, dat ook de verhalen over het graf en de opstanding ons betrouwbare berichten bieden. Het gaat daarom niet aan om met betrekking tot deze verhalen onmiddellijk te vragen wat wij er vandaag nog mee kunnen beginnen. In plaats van ons de teksten op die manier toe te eigenen, moeten wij proberen ons met deze berichten zien te verstaan, en wel als vrouwen en mannen, voor wie ze precies zo neergeschreven zijn als voor vroegere generaties□.“

Het graf van Jozef van Arimathea

Van groot belang acht Stuhlmacher hetgeen de evangelisten ons berichten over het graf van Jozef van Arimathea. Het graf is sinds enkele decennia met zekerheid te lokaliseren: het bevindt zich vlak bij de toenmalige stadspoort. Het is van belang te constateren dat het op een steenworp afstand lag van de oude stadsmuur, omdat van *dit* graf enkele dagen na Goede Vrijdag gezegd werd dat *leeg* was!!

Er zijn er die dit ontkennen. Zij beweren dat de eerste discipelen zich troostten met de gedachte dat de dood Jezus’ zaak niet ongedaan kon maken. De ervaring van deze ‘ontdekking’ was zo overweldigend dat zij vanaf dat moment gingen verkondigen dat Jezus leeft.

Stuhlmacher stelt: “Deze verklaring kan voor sommige moderne mensen afdoende schijnen, historisch gezien is ze volstrekt onjuist. Ondanks de vernielingen die er aangericht zijn in 135 na Christus door keizer Hadrianus, die de christenen zeer vijandig gezind was, werden onlangs onomstotelijk in de rotsen van de grafkerk de resten gevonden van een graf. Deze vondsten maken de kritiek op de evangelieberichten zeer twijfelachtig. Niet alleen vrouwen, maar ook de discipelen, de latere apostelen, getuigden van het lege graf, een graf dat zó dicht bij de pas blootgelegde stadsmuur van het toenmalige Jeruzalem lag dat iedereen het kon bezoeken, om zich te vergewissen of het *leeg* was of niet!

De kritiek van Stuhlmacher komt hierop neer dat Lüdemann aan de zeer vroege tradities van het lege graf en aan de archeologische opgravingen op een verbijsterende manier voorbijgaat. En dát terwijl zelfs de Baedeker er melding van maakt!

Martin Hengel en 1 Korinthe 15

Niet alleen voor de evangelisten is het lege graf als ondersteuning van de boodschap van Pasen van belang geweest. Dat geldt ook voor de apostel Paulus. In 1 Korinthiërs 15 spreekt de apostel over het *evangelie* dat hij ontvangen heeft. Hij moet daarbij het oog gehad hebben op het moment van zijn bekering, die ‘slechts’ tussen 18 maanden en drie jaar na Christus’ opstanding plaatsvond. Dit evangelie heeft hij vanaf dat moment gepredikt. Het is door hem ook aan de Korinthiërs gebracht (50 na Christus). In zijn evangelieverkondiging, zo vertelt Paulus, maakt hij melding van Jezus’ sterven en opstanding, maar *ook* van de graflegging:

Want voor alle dingen heb ik u overgeleverd wat ik ook ontvangen heb (Paulus sluit zich dus aan bij de vroegste traditie van de christenen, bij wie hij zich aansloot in Damascus H.K.):

Christus is gestorven voor onze zonden, naar de Schriften

En Hij is begraven

En ten derde dage opgewekt naar de Schriften

*En Hij is verschenen aan Cephas, daarna aan de twaalfen
Vervolgens is Hij verschenen aan meer dan vijfhonderd broeders tegelijk....*

Paulus maakte door zijn prediking de Korinthiërs dus niet alleen bekend met Jezus' sterven en opstanding, maar ook met het feit dat Hij begraven is!! Waarom wil hij hen ook dit feit inscherpen? Ook in de 12 artikelen is de belijdenis "gekruisigd, gestorven en *begraven*□." opgenomen. Wat is daar de reden van? Waarom hechtte men waarde aan dit gegeven, dat Jezus in de graf van Jozef van Arimathea *begraven* werd? De catechismus zegt: omdat daarmee aangegeven wordt dat Jezus werkelijk gestorven was (vraag 41 H.C.). Hoe juist ook, dit antwoord kan niet helemaal bevredigen. Er moet meer achter schuil gaan. Het is Martin Hengel, die ons het antwoord geeft. Hij dat doet in een gloedvol betoog, dat, zoals gezegd, vorig jaar gepubliceerd werd. In dit artikel keert Hengel zich op een doorwrochte, wetenschappelijke, maar ook gepassioneerde wijze tegen John Dominic Crossan, die in zijn boek *The Birth of Christianity* zelfs ontkende dat Jezus begraven, laat staan dat Hij opgewekt zou zijn! Daarbij verwijst hij zelfs naar een boek van Hengel over de kruisiging. Hengel keert zich onomwonden tegen de opvattingen van Crossan en noemt diens visie "a-historisch en a-kritisch" Hengel beroept zich op de boven aangehaalde tekst uit 1 Korinthiërs 15 en stelt de vraag die wij zojuist formuleerden: waarom behoorde het tot het oudste christelijke getuigenis dat Jezus *begraven* was? Waarom wilde Paulus dit de gemeente "inscherpen"?

Hij antwoordt: "zeker niet alleen om de realiteit van Jezus' dood te onderstrepen." Het '*en begraven*' is ook verbonden met wat er volgt: en is opgestaan. Het getuigenis dat Hij begraven is heeft volgens Hengel "een brugfunctie." "De begrafenis van Jezus vormt de noodzakelijke voorwaarde van de uitspraak dat Jezus is opgestaan. Zij heeft dus betrekking op *de werkelijkheid* van de opstanding." Met andere woorden, om de lichamelijke van de opstanding te onderstrepen, wordt er in het vroegste christelijke getuigenis beleden dat Jezus begraven werd!

De verwijzing naar Jezus' begrafenis maakte deel uit van Paulus' prediking. Hij spreekt in 1 Korinthiërs 15 overeenkomstig die prediking en spreekt over Jezus' begrafenis als een "onbetwistbaar feit, dat als feit van groot belang is, omdat het de voorwaarde vormt voor het te voorschijn komen uit het graf!"

Door de woorden '*en begraven*' wordt het aldus Hengel de onderlegde Joden en Grieken bovendien de pas afgesneden en wordt het hun onmogelijk gemaakt om de opstanding te zien als een louter 'geestelijke', niet-lichamelijke gebeurtenis. Joden en Grieken konden evenals Bultmann en Van Gennep nog wel aanvaarden dat iemand na zijn sterven in de hemel opgenomen werd en daar verder leefde en hier vereerd werd en inspirerend werkte! Maar dat Hij begraven is ..en toen opgestaan uit het dood en graf ...dát konden zij niet aanvaarden. Maar juist *dat* verkondigt Paulus.

Nog meer historische argumenten draagt Hengel aan, die duidelijk maken dat de opstanding in Jezus' tijd alleen als *lichamelijke* opstanding verstaan kon worden. Vervolgens komt hij tot zijn belangrijkste conclusie: "Als het in deze vroegste tijd mogelijk geweest was, om het lichaam van de Gekruisigde uit één van de graven in Jeruzalem te laten zien, zou de gehele verkondiging van de discipelen als bedrog ontmaskerd zijn." Dan waren zij heel gemakkelijk als 'valse getuigen' ontmaskerd.

Hengel stelt: De vijanden van het Evangelie konden zich echter niet verweren door te wijzen op het graf dat het lichaam van Christus herbergde. Zij konden vanaf het begin het lege graf niet ontkennen. Zij konden alleen maar reageren door het gerucht te verspreiden dat het lichaam gestolen was. Want dat het graf *leeg* was, was een onmiskenbaar feit. Nergens in de overlevering, aldus Hengel, vinden we ook maar één opmerking in die richting dat Jezus' lichaam nog in het graf was. Hengel besluit met te zeggen dat de zogenaamde *ontmythologisering* (dat wil zeggen dat het evangelie van mythische bestanddelen gereinigd moet worden) bij de theologen die hij bestrijdt al te vaak uitloopt op *eliminering*: verwijdering van de heilsfeiten.

Tot slot

Hoe belangrijk het getuigenis van het lege graf is, kan het volgende illustreren. Laatst sprak ik iemand die erg veel belangstelling heeft voor de oosterse godsdiensten: boeddhisme en hindoeïsme. Hij zei wel in de opstanding van Christus te geloven. Waarom niet: ook in het oosterse landen (Tibet) zien sommige mensen werkelijk op bepaalde momenten verschijningen, zo hield hij me voor. Ik zei hem: toch hebben we het niet over hetzelfde. Hij vroeg me waarom niet. Ik antwoordde: "Een vraag die dat helder kan maken: gelooft u ook in het lege graf?" Nee, zei hij na enig nadenken, dát kan ik niet aanvaarden. Ik wel...zei ik, daar ligt de crux - want het lege graf legt getuigenis af van het feit dat Jezus *lichamelijk* is opgestaan!

Dat verklaart waarom Martin Hengel en Peter Stuhlmacher en met hen velen meer zoveel waarde hechten aan de archeologische vondsten en op de vroege overlevering onder andere bij Paulus. Dit verklaart waarom zij als hoogleraren het volk en predikanten, die elke zondag in de gemeente preken, willen bereiken. Zij voelen: hierbij is het christelijk geloof, de kerk in het geding!

Het zijn voorwaar niet de minsten onder de geleerden in onze tijd! ¹ Wie durft dan nog te stellen: lichamelijke opstanding? Dat geloofden we toch allang niet meer! Wie dit beweert, diens houding is eigenlijk ouderwets, 19^e eeuws (Strauss, begin 20^e eeuws, Bultmann), onkerkelijk, ja...wellicht nog te zacht uitgedrukt: diens houding is ondermijnt het christelijk geloof, omdat het de hoeksteen ervan wegneemt!

1) Ik voeg hieraan toe dat iemand als de (nota bene Joodse) geleerde en archeoloog David Flusser in zijn boek "De laatste dagen van Jezus" tot beschaming van veel christelijke theologen schrijft:

"We zijn aangekomen bij de berichten over de opstanding. Over deze berichten en over het lege graf is al veel geschreven, omdat deze gebeurtenissen voor het christelijk geloof van groot belang zijn geworden. Weliswaar zijn er veel christelijke onderzoekers, die de historiciteit van deze schilderingen (van de evangeliën) ontkennen. Ik geloof, dat er aan een historische kern van deze berichten niet te twijfelen valt..."

Over het verhaal dat het lichaam gestolen was, zegt hij: "Ik ben ervan overtuigd dat dit verhaal gezien moet worden als een polemisch antwoord op het gerucht van het lege graf en dat het geen enkel verdere onderzoek verdient."

.....

Publicatiedatum: 10 januari 1990

Hervormde prof. Van Gennep (63) overleden

LEIDEN — De hervormde theoloog dr. F. O. van Gennep is gisteren op 63-jarige leeftijd in zijn woonplaats Leiden overleden. Namens de Nederlandse Hervormde Kerk was hij sinds 1979 hoogleraar praktische theologie aan de Rijksuniversiteit Leiden. Prof. Van Gennep kwam vorig jaar in opspraak toen hij in "In de Waagschaal" schreef dat hij noch in wonderen noch, in de lichamelijke verrijzenis van Christus geloofde.

onze kerkniewsredactie

Prof. van Gennep, die in Leiden en Amsterdam heeft gestudeerd, promoveerde in 1962 cum laude bij prof. dr. E. Smelik te Amsterdam op een proefschrift over de ethische opvattingen van de Franse schrijver en filosoof Albert Camus. Hij was onder meer predikant in Leidschendam, voordat hij van 1969 tot 1979 rector van het theologisch seminarium van de Hervormde Kerk in Doorn was.

Van Gennep heeft zich vooral bezig gehouden met de verhouding van godsdienst en cultuur. In zijn inaugurele rede pleitte Van Gennep ervoor dat de kerk mensen bij elkaar brengt die eikaars natuurlijke vijanden zijn. Zo heeft hij sinds vele jaren gepleit voor een gelijkwaardige plaats van homoseksuele gemeenteleden in de Hervormde Kerk. Toen de synode het door hem geschreven rapport over homoseksualiteit afwees, publiceerde hij dit onder eigen naam: "Mensen hebben mensen nodig" (1972).

Geref. Bond

Naar aanleiding van zijn loochening van wonderen en lichamelijke verrijzenis, riep de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk de synode op zich van diens uitspraken te distantiëren. Ook de classis Heusden drong bij de synode op maatregelen aan. De provinciale kerkvergadering Zuid-Holland besloot eind oktober echter dat er geen leertuchtprocedure zou worden aangespannen. De fundamenten van de kerk waren door deze uitspraken niet aangetast. Wel leidde deze zaak ertoe dat er in opdracht van de synode een pastorale handreiking over de betekenis van Christus' opstanding wordt voorbereid.

In een reactie op de kritiek zei Van Gennep er „geen seconde" aan te twijfelen dat zijn opvattingen in overeenstemming met de Bijbel waren. De uitspraak van de PKV, die volgens hem de kool en de geit had gespaard, betreurde hij. „Ik ben vechtlustig van aard. Ik had die zaak graag willen uitknokken". Deze maand zouden gesprekken hebben plaatsgevonden tussen Van Gennep en diverse classes uit de hervormde kerk.

Theologenalfabet: F.O. van Gennep

In de vorige Kerknieuws heeft u (misschien) het theologenalfabet gemist, daarom deze keer twee letters: de F en de G.

Dr. F.O. van Gennep (1926-1990) was ondermeer hoogleraar praktische theologie aan de Rijksuniversiteit Leiden. Zijn magnum opus is het boek 'De terugkeer van de verloren Vader', dat in 1989 - niet lang voor zijn dood - verscheen. Met de 'verloren Vader' doelt Van Gennep op het verdwijnen van God uit ons wereldbeeld. De vraag die Van Gennep bezighoudt is de vraag die ook Dostojevski opwerpt in de roman 'De gebroeders Karamazov': Als God niet bestaat, is alles geoorloofd. "Als God de mens niet tegenhoudt van de wens om God te spelen over de ander, hoe zullen we dan chaos en broedermoord voorkomen?" (19).

Van Gennep beschrijft hoe de Vader sinds de verlichting verdween uit ons wereldbeeld. God de Vader maar ook de koning, de absolute heerser, het patriërchaat ("Ni Dieu ni maître"). Met het verdwijnen van de Vader namen nieuwe "vaders" in de vorm van ideologieën zoals liberalisme, socialisme, anarchisme en feminisme, de lege plek in. Het geloof in de vrijheid (en de vrije markt) of het geloof in de gelijkheid. Inmiddels hebben ook deze ideologieën hun zeggingskracht verloren. Secularisatie is daarom volgens van Gennep niet alleen het teruglopen van kerken, het feit dat het christelijk geloof inboet aan betekenis, het is veel breder. Secularisatie is een ideeëncrisis: "Niet alleen het christelijk geloof, maar ook de ideologieën maken wereldwijd een crisis door. Zij zitten in hetzelfde schuitje" (231). Er is geen gemeenschappelijk droom, geen utopie die mensen verbindt. En als er geen uitzicht meer is dan laten wij ons door het toeval regeren. Van Gennep ziet het sterven van de hoop, van ons verlangen naar utopie, als een groot gevaar voor de samenleving.

Het feit dat ideologieën zich in een crisis bevinden heeft te maken met (misbruik van) macht. Met de ideologieën ging het als met de kerk. Het instituut heeft macht nodig om de boodschap te verkondigen en het was de macht die de boodschap ook corrupteerde. Van Gennep gaat op zoek naar een andere invulling van het begrip macht. Hij komt via de Bijbelse theologie toch weer uit bij het beeld, de gelijkenis van God als Vader. Vandaar ook de titel van het boek "De terugkeer van de verloren Vader". Maar die Vader is wel anders dan de almachtige, autoritaire God waarmee de verlichting afrekende. Het is een God die overmachtig is in liefde. Een God wiens macht bestaat uit communicatie. Dat Van Gennep zo sterk het vaderschap van God benadrukt ondanks de andere invulling die hij daar aangeeft vind ik problematisch. "Als God mannelijk is, is het mannelijke God" schreef Mary Daly in "Beyond God the father".

Zijn (Bijbelse) invulling van het begrip macht als liefdevolle overmacht of overmachtige liefde en als communicatie, spreekt mij wel aan. Van Gennep wil in de samenleving behouden wat van waarde is. Hij zoekt naar wegen om de humane tradities van christendom en verlichting te behouden. Zonder macht zal dat niet gaan, maar dan wel met een vorm van macht die andere mensen volstrekt serieus neemt en die het gesprek blijft zoeken. Hij pleit voor het versterken van groepen ("mesostructuren") in de samenleving die een ideaal, een taak delen. Denk aan een vakbond, een politieke partij, een vereniging, kerk. Deze groepen kunnen in een netwerk, een soort "samenlevingsberaad" met elkaar in gesprek gaan en samenwerken om te komen tot nieuwe idealen en om te behouden wat waardevol is. De kerk heeft wat in te brengen in het debat in de samenleving, maar is geen machtsfactor meer. En juist daardoor nu wellicht een beter gesprekspartner.

Twintig jaar zijn verstreken sinds het boek van Van Gennep verscheen. Hij heeft onverminderd gelijk waar het gaat om de ideeëncrisis. Ik moet denken aan het succes van de PVV bij de verkiezingen in Nederland. Dat duidt op onvrede bij veel mensen die zich niet meer thuis voelen bij de ideologische partijen (christendemocraten, liberalen en socialisten). De grote idealen lijken inderdaad afgedaan. De Vader is nog niet teruggekeerd.

Ook de oproep van Van Gennep, om mensen met elkaar te verbinden in groepen (mesostructuren) die als een buffer fungeren tussen het individu aan de ene kant en de overheid, de samenleving aan de andere kant, lijkt onverminderd actueel. Zonder een verbindende tussenlaag zullen mensen eerder afhaken ("ze doen maar"). Maar ik zie geen "Terugkeer van verloren verenigingen". We zullen op moeten naar nieuwe vormen van verbinding en community.

ds. Juup van Werkhoven-Romeijn